

Innst. O. nr. 86

(2003-2004)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 61 (2003-2004)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstand ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.)

Til Odelstinget

1. PROPOSISJONENS HOVEDINNHOLD

Departementet foreslår i proposisjonen endringer i politiloven § 9 slik at det inntas et tillegg for å presisere politiets ansvar for å sørge for at nødvendig helsepersonell involveres når personer som innbringes til politiarrest med rimelig grunn kan anses å kunne få alvorlige helsemessige skader på grunn av rus, sykdom og/eller kroppsskader. Bestemmelsene i politiloven om Politiets sikkerhetstjeneste foreslås samlet i et eget nytt kapittel. Det foreslås ingen realitetsendringer når det gjelder Politiets sikkerhetstjeneste.

Departementet foreslår i proposisjonen enkelte endringer i politiloven § 18. For det første foreslås det at kravet til vandel også omfatter de som tilsettes i Politidirektoratet. Dette medfører ingen realitetsendring. Det foreslås videre at det presiseres at kravet om norsk statsborgerskap bare er en forutsetning for å kunne tildeles "alminnelig" politimyndighet.

Departementet foreslår i proposisjonen en harmonisering av bestemmelsene i politiloven § 19 når det gjelder tilsetningsform og -måte i Politidirektoratet og etaten for øvrig. For Politidirektoratet foreslås at assisterende politidirektører beskikkes i likhet med politidirektøren. Det foreslås at sjefene for politiets særorganer beskikkes, med unntak av sjefen for ØKOKRIM som utnevnes. Det foreslås videre at betegnelsene "politimester" og "visepolitimester" beholdes politidistriktene, og således ikke kan benyttes i Politidirektoratet eller i politiets særorganer.

Departementet foreslår i proposisjonen endringer som skyldes at det har trådt i kraft endringer i stillingsstrukturen som gjør det nødvendig med enkelte endringer i politiloven § 20 om tildeling av politimyndighet og legitimasjon. Departementet foreslår også at fjerde ledd endres slik at tjenestemannen må oppgi navn og/eller tjenestenummer.

Departementet foreslår i proposisjonen at § 24a opphører, og at bestemmelser om krav til norsk statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt for tilsatte i Politidirektoratet inntas i nåværende paragrafer som regulerer det samme for øvrige tilsatte i politi- og lensmannsetaten. Forslaget medfører ingen realitetsendringer.

Sentrale bestemmelser som regulerer Politihøgskolens organisering og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter foreslås lovfestet.

2. BAKGRUNNEN FOR PROPOSISJONEN

Justisdepartementet nedsatte i september 2002 en arbeidsgruppe for å gjennomgå og foreslå endringer i politiloven. Arbeidsgruppen avga sin rapport 7. januar 2003. Departementet sendte i mars 2003 rapporten på høring med høringsfrist 28. mai 2003.

3. POLITILOVEN § 9 INNGREP OVERFOR BERUSEDE PERSONER (VURDERING AV HELSETILSTANDEN VED INNSETTING I ARREST)

Sammendrag

Bruken av politiarrest, og da spesielt for varetektsinnsatte, har vært prioritert og tett fulgt opp av norske myndigheter siden Den europeiske tortur- og overvåkingskomiteen besøkte Norge i 1993. Stortingets ombudsmann for forvaltningen har også vært

opptatt av forholdene i politiets arrester, og har reist spørsmålet om behov for en egen tilsynsordning for politiarrestene, som blant annet kan behandle klager over at rutiner ikke følges opp med hensyn til tilgang til lege.

Politidirektoratet nedsatte en arbeidsgruppe i februar 2002, som skulle gjennomgå og eventuelt foreslå endringer i reglene for politiets håndtering av arrestanter. Gruppen skulle også gjennomgå og vurdere politiets behov for bistand fra helsepersonell ved innsettelse i arrest og under arrestopphold.

I Dokument nr. 8:105 (2001-2002) ble det frem satt et forslag om endringer av regelverket, slik at rusede personer som er til fare for seg selv sikres medisinsk vurdering, eventuelt medisinsk behandling eller overvåking.

Etter politiloven § 9 har politiet adgang til å innbringe berusede personer som forstyrrer den offentlige ro og orden eller lovlige ferdsel, forulemper andre eller voldrer fare for seg selv eller andre. Politiloven gir politiet plikt å besørge medisinsk undersøkelse, når det er nødvendig. Loven gir imidlertid rom for skjønn ved at politiet skal foreta en vurdering av behovet for legetilsyn.

Etter arbeidsgruppens vurdering bør politiloven § 9 endres slik at det klart fremgår at innbrakte personer, som på grunn av beruselsen er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg, skal vurderes for umiddelbar overføring til sykehus, legevakt eller avrusingsstasjon. Dersom slik overføring ikke finner sted, foreslås det at vedkommende alltid skal ha legetilsyn ved innsettelse i arresten. Arbeidsgruppen foreslår videre at politiet alltid skal tilkalle lege eller annet helsepersonell, dersom det er grunn til å tro at den innbrakte har betydelig kroppsskade, hodeskade eller indre skade, eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn er nødvendig. Det foreslås videre at dersom den innbrakte skal overføres til sykehus eller lignende eller ha lege- eller helsetilsyn, skal han ha skjerpet tilsyn av politiet inntil overføringen eller tilsynet er gjennomført.

Flere høringsinstanser er positive til arbeidsgruppens forslag.

Departementet har merket seg Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:105 (2001-2002) hvor Regjeringen bes om å endre politiloven § 9 slik at bestemmelsen sikrer at nødvendig helsepersonell involveres når personer som med rimelig grunn kan anses for å kunne få alvorlige helsemessige skader pga inntak av rusmidler, innbringes til politiarrest.

Departementet er enig i at det er behov for en bedre og tryggere behandling av berusede arrestanter, og fremmer derfor forslag til endringer av politiloven § 9. Departementet er enig med arbeidsgruppen, og vil ikke foreslå at enhver beruset person som innbrin-

ges av politiet skal underkastes legeundersøkelse. Dersom den berusede personen er i stand til å gjøre rede for seg og ta vare på seg selv, og det for øvrig ikke er noe som indikerer at det er behov for legetilsyn, bør det ikke oppstilles et obligatorisk krav om legeundersøkelse før innsettelse i arresten. Kommunehelsetjenestelovens bestemmelser om rett til nødvendig helsehjelp gjelder også for innsatte i politiarrest. Etter en nærmere vurdering har departementet likevel kommet til at politiets plikter til bistand ved opprettelsen av kontakt med helsetjenesten dersom den innbrakte ber om det, bør fremgå av loven. En slik bestemmelse er foreslått som nytt syvende ledd.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Anne Hellen Rui og Knut Storberget, fra Høyre, Carsten Dybevig, lederen Trond Helleland og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Unni Hennem Lie, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, viser til Dokument 8:105 (2001-2002) og behandlingen i Stortinget 19. juni 2002 hvor det ble truffet vedtak om at Regjeringen skulle fremme nødvendige endringer i politiloven som sikret at nødvendig helsepersonell involveres ved innbringelse av svært berusede personer i politiarresten.

Komiteen er fornøyd med at Regjeringen nå fremmer de nødvendige lovendringsforslag.

I løpet av de siste ti årene har 38 personer dødd i norske politiarrester, og komiteen mener derfor at lovendringen er nødvendig for å redusere antall dødsfall.

Komiteen støtter Regjeringens syn på at det ikke er nødvendig at enhver beruset person som innbringes i varetekt skal legeundersøkes. Ifølge politiarrestprosjektet innbringes ca. halvparten av de berusede på grunn av ordensforstyrrelse, og ikke på grunn av selve beruselsen. Så lenge vedkommende kan gjøre rede for seg og ta vare på seg selv, vil det i utgangspunktet ikke være nødvendig med tilkalling av lege.

Komiteen har forståelse for at det er nødvendig med en skjønnsmessig vurdering hos politiet om behovet for å tilkalle lege. Men nettopp derfor er det særdeles viktig at terskelen for å tilkalle lege legges så lavt at risikoen for feilvurderinger reduseres mest mulig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det skal mye til for å ikke tilkalle lege dersom den innsatte selv ber om at lege tilkalles.

4. ET EGET KAPITTEL I POLITILOVEN OM POLITIETS SIKKERHETS-TJENESTE (§§ 17A, 17B OG 17C)

Bestemmelsene i §§ 17a, 17b og 17c om Politiets sikkerhetstjeneste ble tilføyd ved lov 15. juni 2001 nr. 54 (trådte i kraft 1. januar 2002), og omhandler både materielle og organisatoriske bestemmelser vedrørende sikkerhetstjenesten. Etter gjeldende rett er disse bestemmelsene plassert i kapittel III Politiets organisasjon. Departementet mener at gode grunner taler for å samle bestemmelsene i politiloven om Politiets sikkerhetstjeneste i eget nytt kapittel III A. Det understrekes at forslaget ikke medfører realitetsendringer i forhold til gjeldende rett.

5. POLITILOVEN § 18 POLITI-PERSONALET

Sammendrag

Politoloven § 18 første ledd regulerer krav til vandel og norsk statsborgerskap ved tilsetting. Arbeidsgruppen foreslår at det i § 18 første ledd presiseres at kravet til vandel også omfatter de som tilsettes i Politidirektoratet. Dette innebærer ingen realitetsendring.

Det foreslås videre en endring i første ledd slik at kravet om norsk statsborgerskap bare er en forutsetning for å kunne tildeles "alminnelig" politimyndighet. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger forhold som gjør det påkrevd at fiskeoppsynsmenn og andre med begrenset politimyndighet har norsk statsborgerskap.

Bestemmelsen om at departementet bestemmer grader i politi- og lensmannsetaten foreslås inntatt i § 20 femte ledd. Når det gjelder stillingsbetegnelser i etaten fastsettes disse etter forhandlinger mellom staten ved Arbeids- og administrasjonsdepartementet og hovedsammenslutningene. Politiloven § 18 tredje ledd foreslås derfor opphevet.

Få høringsinstanser uttaler seg særskilt om forslagene til endringer i § 18.

Etter departementets vurdering taler gode grunner for de foreslåtte endringene til § 18, og departementet fremmer forslag til slike endringer.

Komiteens merknader

Komiteen viser til behandlingen av Ot.prp. nr. 43 (2003-2004) om organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet hvor komiteen vil foreslå at begrepet "politi- og lensmannsetaten" beholdes i stedet for forslaget i proposisjonen om å endre dette til "politiet". For at begrepsbruken skal stemme overens foreslår komiteen at tilsvarende endring gjøres i departementets forslag til ny ordlyd i politilovens §§ 18 og 20.

6. POLITILOVEN § 19 TILSETTING

Sammendrag

Politoloven § 19 gir hjemmel for å tilsette politimestere og sjefer for politiets særorganer på åremål. Bestemmelsen nevner imidlertid ikke visepolitimestere. Departementet er for øvrig med hjemmel i politiloven gitt myndighet til å fastsette tilsettingsmåten for andre stillingskategorier. Det er ikke regulert i politiloven eller forskrift om åremål i politiet, hvilke kriterier som skal legges til grunn ved vurderingen av om stillinger skal omgjøres til åremålsstillinger. I § 19 fastslås også at politimestere, visepolitimestere og sjefene for Kriminalpolitisenralen og Utrykningspolitiet utnevnes som embetsmenn, og at sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste beskikkes av Kongen i statsråd. Selv om det ikke er fastslått i bestemmelsen er sjefen for Politihøgskolen og sjefen for Politiets utlendingsenhet beskikket av Kongen til stillingene. Direktøren for Politiets data- og materieltjeneste er tilsatt av Justisdepartementet.

Arbeidsgruppen foreslår at ansettelsesform og -måte i politi- og lensmannsetaten, herunder for ledernivåene i Politidirektoratet, harmoniseres. De assisterende politidirektørene i likhet med politidirektøren beskikkes på åremål av Kongen i statsråd. Åremålsperioden er seks år, og med mulighet etter utlysning til forlengelse i henholdsvis ytterligere tre eller seks år. Likeledes foreslås at utnevning til embetsmenn for politimestere, begrenses til politimestere som er ledere for politidistrikter. Politimestrene i direktoratet blir etter dette å beskikke på åremål, i likhet med de to øverste ledernivåene i direktoratet.

Arbeidsgruppen foreslår, som ledd i harmoniseringen i etaten for øvrig, at også den nye stillingen som direktør for Politiets data- og materieltjeneste og sjefene for Kriminalpolitisenralen og Utrykningspolitiet beskikkes på åremål av Kongen i statsråd. Det foreslås en endring i lovteksten, slik at det skal fremgå at sjefen for Politihøgskolen skal beskikkes. For helhetens skyld foreslås også at det inntas i bestemmelsen at sjefen for ØKOKRIM skal utnevnes som embetsmann.

Femte ledd i § 19 foreslås begrenset til å gjelde for stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste. I relasjon til valg av tilsettingsorgan er ikke denne avgrensingen ment å få praktiske konsekvenser. Derimot vil den medføre at departementets kompetanse til å foreta tilsettinger på åremål begrenses til stillinger og embeter som er konkret omtalt i bestemmelsen.

Departementet mener gode grunner taler for en harmonisering av tilsettingsformene og -måtene i Politidirektoratet og etaten for øvrig. Enkelte stillingsbetegnelser benyttes for ulike funksjoner, og det foreligger et behov for en endring slik at enkelte stillingsbetegnelser forbeholdes politidistriktene. Det forligger også et klart behov for å tydeliggjøre hvilke

embeter og tjenestemannsstillinger som det kan utnevnes, beskikkes og tilsettes på åremål.

Etter departementets vurdering bør stillingen som direktør for Politidirektoratet fortsatt være en åremålsstilling på seks år. Begrunnelsen for åremål er hensynet til å styrke den demokratiske kontrollen med Politidirektoratets virksomhet, samt at Politidirektoratets leder må anses å være i en særstilling i forhold til andre direktoratsledere på grunn av politi- og lensmannsetatens rett og plikt til å anvende fysisk makt i fredstid.

Embete som politimester har tradisjonelt, og over lang tid, vært knyttet til ledelsen av et politidistrikt. Det var opprinnelig ikke hensikten at det skulle opprettes embeter i Politidirektoratet, men embeter som politimester ble satt på organisasjonskartet i direktoratet. Departementet mener at politimesterstillinger bør være forbeholdt stillinger i politidistriktene, og ikke benyttes i administrative stillinger i Politidirektoratet. Spørsmålet blir videre om stillingene som i dag er politimesterstillinger i direktoratet fortsatt bør være embeter. Departementet mener at gode grunner taler for at embetene som politimestere i Politidirektoratet skal omgjøres til tjenestemannsstillinger når åremålsperioden, for de som nå besitter embetene, går ut eller noen av disse fratrer tidligere. Departementet mener videre at gode grunner taler for at annen stillingstittel benyttes ved nye tilsetninger i de nåværende politimesterstillinger i direktoratet.

Politimesterembetene ute i distriktene, hvor politimesteren er øverste påtalemyndighet i sine distrikter, bør bestå som embeter. Departementet ser gode grunner for at også visepolitimestrene i politidistriktene fortsatt skal være embetsmenn, da hensynet til uavhengighet ved utøvelsen av påtalemyndighet gjør seg gjeldende både for visepolitimestere og politimestere, og foreslår at visepolitimestere ved politidistriktene utnevnes i faste embeter.

Justisdepartementet mener videre at det bør gjennomføres en harmonisering for tilsettingsmåten for sjefene for politiets særorganer. I henhold til gjeldende regelverk utnevnes sjefene for ØKOKRIM, Kriminalpolitisen og Utrykningspolitiet, mens sjefene for Politiets sikkerhetstjeneste, Politihøgskolen og Politiets utlendingsenhet beskikkes av Kongen i statsråd og direktøren for Politiets data- og materiell-tjeneste tilsettes av departementet. I utgangspunktet ser departementet ingen tungtveiende hensyn som tilsier denne ulikheten. Under henvisning til drøftelsen over vedrørende de hensyn som det er lagt vekt på ved vurderingen av politimestere, anser departementet i likhet med arbeidsgruppen at det er naturlig og riktig å sondre mellom særorgansjefene etter hvorvidt de er tillagt påtalekompetanse. På det nåværende tidspunkt er det kun sjefen for ØKOKRIM som har slik kompetanse. Videre er både sjefen og assisterende

sjef for ØKOKRIM førstestatsadvokater og utgjør toppledelsen ved et statsadvokatembete. Etter departementets vurdering foreligger det etter dette gode grunner for at både sjefen for ØKOKRIM og assisterende sjef for ØKOKRIM utnevnes som embetsmenn. Av hensyn til viktigheten av stillingene som sjef for de øvrige særorganer for politiet mener departementet at disse bør beskikkes av Kongen i statsråd.

Med hjemmel i politiloven § 19 fjerde og femte ledd er åremålstilsetninger etter hvert tatt i bruk i stor utstrekning i politi- og lensmannsetaten. De hensyn som begrunner bruk av åremål for politimestrene gjør seg også gjeldende for sjefene for politiets særorganer. Etter departementets syn taler gode grunner for at også disse stillingene besettes på åremål. Dette vil bidra til å sikre den nødvendige fornyelse, resultatorientering og effektivitet. Sjefen for ØKOKRIM er imidlertid, ved siden av å være leder for særorganet, også førstestatsadvokat og leder for et statsadvokatembete. Førstestatsadvokater og statsadvokater utnevnes som faste embetsmenn. Departementet slutter seg derfor til arbeidsgruppens forslag om at sjefen for ØKOKRIM, som del av den høyere påtalemyndighet, bør ha samme tilsettingsform som de øvrige lederne for statsadvokatembetene, og at åremål således ikke benyttes.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at det ryddes opp i stillingsbetegnelser og at tilsettingsformene og -måtene harmoniseres i Politidirektoratet og etatene for øvrig.

Komiteen viser til at tolkingen av politilovens § 19 femte ledd gir hjemmel for utnevning på åremål også for visepolitimestre.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er et mål å begrense bruken av midlertidighet i staten, men at det kan forsvares at det brukes ved tilsetting av direktør for Politidirektoratet for å styrke den demokratiske kontrollen med direktoratets virksomhet. Det samme gjelder for utnevning av sjefene for politiets særorganer. Men med unntak av Økokrim som er en del av den høyere påtalemyndighet, og som derfor bør ha samme tilsettingsform som resten av lederne for statsadvokatembetene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ser det som hensiktsmessig at ledelsen i politiet i stor utstrekning anses på åremål. Det vil i disse stillingene være behov for fortløpende fornyelse i forhold til de raskt endrede forutsetninger som politiledelse medfører. Disse medlemmer ser beho-

vet for en uavhengig påtalemyndighet, og vil unnta dem som er en del av den høyere påtalemyndighet fra åremålskravet.

7. POLITILOVEN § 20 TILDELING AV POLITIMYNDIGHET OG LEGITIMASJON

Sammendrag

Politiloven § 20 fastslår hvem som har alminnelig politimyndighet i kraft av sin stilling. Departementet er gitt myndighet til å bestemme at andre ledere, tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer skal ha alminnelig politimyndighet. Videre kan departementet gi bestemmelse om tildeling av slik politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen og personell i politireserven.

Arbeidsgruppen foreslår at § 20 endres som følge av endringer med virkning fra 1. august 2002 i stillingsstrukturen i politi- og lensmannsetaten, da bl.a. stillingsbetegnelsene lensmannsfullmektig og lensmannsbetjent bortfalt.

Departementet ser at det på grunn av endringene i stillingsstrukturen som er trådt i kraft, er behov for endringer i reglene om politimyndighet for tilsatte i Politidirektoratet, politidistriktene og særorganene. Det foreslås imidlertid at det i § 20 fastsettes at departementet også kan bestemme at leder og ansatt i det sentrale etterforskningsorganet skal ha politimyndighet. Departementet viser her til Stortingets endring av straffeprosessloven om organiseringen av et eget, sentralt etterforskningsorgan for saker som gjelder anmeldelser av embets- eller tjenestemenn, politiet eller påtalemyndigheten. Det vil være praktisk at ansatte i denne enheten også har politimyndighet (uten å tilhøre politiet). Departementet foreslår derfor at spesialenheten for politisaker tas inn i oppregningen av organ hvis ansatte kan gi politimyndighet.

Departementet foreslår også endringer i reglene om tjenestemenns legitimasjonsplikt i politiloven § 20. Med bakgrunn i dagens kriminalitetsbilde bør det etter departementets vurdering være legitimt at uniformerte tjenestemenn i enkelte situasjoner ikke ønsker å oppgi navnet sitt. Departementet foreslår derfor tilføyelsen "eller tjenestenummer" i bestemmelsen. Tjenestemennene plikter etter dette, så langt forholdene på stedet tillater, å oppgi navn eller tjenestenummer.

Justisdepartementet vil arbeide videre med spørsmålet om innføring av synlig tjenestenummer på uniformene, men finner det hensiktsmessig allerede nå å forberede politilovens bestemmelser om legitimasjonsplikt for en slik innføring. Ved en senere innføring av tjenestenummer vil det, ut fra den konkrete situasjonen, være tilstrekkelig at tjenestemannen kun oppgir sitt tjenestenummer.

Komiteens merknader

Komiteen viser til behandling av St.meld. nr. 46 (2002-2003) Kvitteringar frå politiet ved visitasjon og annan kontroll og forutsetter at Regjeringen i tillegg til den foreslåtte lovendring i politilovens § 20 femte ledd så raskt det er praktisk mulig gjennomfører ordningen med synlig tjenestenummer på politiets uniformer.

8. POLITILOVEN § 24A POLITI-DIREKTORATETS PERSONALE

Politiloven § 24a regulerer hvilke av politilovens bestemmelser som gjelder for alle tilsatte ved Politidirektoratet.

Etter arbeidsgruppens vurdering bør bestemmelser om krav til norsk statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt for tilsatte i Politidirektoratet inntas i nåværende paragrafer som regulerer det samme for øvrige tilsatte i politi- og lensmannsetaten, og at politiloven § 24a oppheves.

Det synes uhensiktsmessig at politiloven skal inneholde en særskilt bestemmelse om tilsatte ved Politidirektoratet, og departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag.

9. POLITIHØGSKOLENS VIRKSOMHET

Sammendrag

Politiloven § 18 annet ledd gir hjemmel for å fastsette nærmere regler om deler av Politihøgskolens virksomhet, for eksempel vilkår for opptak ved høgskolen. Bestemmelsen i kombinasjon med statens eierrådighet og private autonomi gir hjemmel til å fastsette regler for Politihøgskolens organisering og virksomhet, herunder bestemmelser om utvisning. Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet er regulert i forskrift.

Arbeidsgruppen foreslår å lovfeste hovedprinsippene om Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter. Arbeidsgruppen fant det hensiktsmessig at reglene om Politihøgskolen bør bygge på prinsippene i sentrale bestemmelser i universitetsloven. Arbeidsgruppen foreslo at disse bestemmelsene samles i ett kapittel i politiloven.

Departementet har funnet det hensiktsmessig at bestemmelsene om Politihøgskolen gis i et eget kapittel for å gi et samlet og helhetlig regelverk. For å gi Politihøgskolen en forsvarlig rettslig plattform finner man det nødvendig å lovfeste de sentrale bestemmelsene om høgskolen, og at reglene utdypes nærmere i forskrifter. Både hensynet til å gi et helhetlig og klart regelverk, samt ønsket om å skape større likhet med de øvrige høgskolene tilsier at de foreslåtte

bestemmelsene inntas i politiloven. Det er tatt utgangspunkt i sentrale bestemmelser i universitetsloven.

I henhold til gjeldende rett er Politihøgskolen underlagt Justisdepartementet med Politidirektoratet som foresatt myndighet. Dette foreslås presisert i loven. Til forskjell fra de øvrige offentlige høyskolene er Politihøgskolen altså ikke underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet. Finner man det hensiktsmessig kan denne kompetansen i ettertid delegeres til Politirektoratet. Kompetansen til å utnevne styret foreslås i tråd med situasjonen i dag fortsatt tillagt departementet. Departementet foreslår at det i bestemmelsen fastslås at styret er institusjonenes øverste organ, med avgjørelsesmyndighet og tilsynsansvar.

Departementet foreslår at kun hovedprinsippene i dagens opptaksreglement lovfestes, og at nærmere regler om opptak hjemles i forskrift. Dette innebærer at opptaksnemndas sammensetning, funksjonstid og lignende, samt de formelle krav for opptak, behandling av søknadene og opptaket fortsatt hjemles i reglementet i form av forskrift. Det understrekes imidlertid at spørsmålet om hva som skal utgjøre formelle krav for opptak er av stor utdanningspolitisk betydning og derfor må tillegges departementet. Den foreslåtte bestemmelsen åpner i tråd med gjeldende opptaksreglement for opptak på særskilt grunnlag. Dette for å kunne vurdere om søkere som ikke oppfyller de formelle utdanningskravene likevel har kvalifikasjoner som gjør dem skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Ordningen har sin bakgrunn i at man ønsker at de tilsatte i politiet skal ha en bred samfunnsmessig sammensetning. Departementet foreslår videre at man utvider adgangen til å innhente opplysninger som vil kunne ha betydning for om en student er skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Det vil trolig være hensiktsmessig at det oppnevnes en klagenemnd for grunnutdanning og en for videreutdanning og høyere grads studier.

Departementet foreslår at den rettslige plattformen for skikkethetsvurderingen og beslutning om utvisning, som per i dag er regulert i ordens- og skikkethetsforskrift for studenter ved Politihøgskolens grunnutdanning, lovfestes. Utvisning eller nektelse av å utstede vitnemål med grunnlag i uskikkethet for yrket, representerer en meget inngripende reaksjon overfor vedkommende student. Virkningen vil være at grunnutdannelsen ikke ferdigstilles, og at man for alle praktiske formål blir varig utestengt fra politi- og lensmannsetaten. Legalitetsprinsippet tilsier derfor at utvisningsvedtak og vedtak om å ikke utstede vitnemål på grunn av manglende skikkethet bør hjemles i lov.

Det foreslås en endring i forhold til gjeldende rett ved at taushetsplikten for studenter i grunnutdanningen lovfestes. Taushetspliktreglene bør i politiloven og straffeloven gis generell gyldighet for alle studenter ved Politihøgskolen, selv om dette skulle medføre en viss dobbeltregulering for de av studentene som allerede har et tilsetningsforhold i etaten. Studenter som bringer opplysningene videre bør kunne straffeforfølges, og ikke kun risikere å bli utvist fra studiet. Departementet foreslår derfor å lovfeste studentenes taushetsplikt.

Politolovens regler om bistilling og edruelighet har i dag ikke gyldighet for studentene i grunnutdanningen. I lys av de strenge krav til objektivitet og vandel som stilles til tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten, er det både uheldig og ulogisk at studentene under sitt profesjonsstudium ikke skal være undergitt de samme regler. Det foreslås derfor at de lovbestemte kravene som gjelder for utdannede polititjenestemenn knyttet til bierverv og edruelighet også bør gjelde for studentene i grunnutdanningen. De aktuelle bestemmelsene i politiloven vil gjelde direkte for polititjenestemenn som er under videreutdanning eller i høyere grads studier ved Politihøgskolen.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at departementet foreslår at politilovens § 24d om bierverv, taushetsplikt og edruelighet skal gjelde på lik linje for politihøyskolestudenter som for ansatte tjenestemenn. Komiteen er enig i dette hva angår edruelighet og taushetsplikt. Men mener restriksjoner på bierverv vil være et for alvorlig inngripen overfor politistudenter. Komiteen vil vise til at etter overgang fra etatsutdanning til høyskolestudier må politistudentene finansiere sine studier gjennom studielån på samme måte som alle andre. Loven vil hindre politistudenter å ha sommerjobb og strøjobber for å finansiere sine studier slik andre studenter har. Etter komiteens oppfatning skal studentene gi melding til Politihøgskolen om hvilke bierverv de har. På bakgrunn av dette foreslår komiteen følgende:

"Politolovens §24d skal lyde:

Bestemmelsene i alminnelig tjenesteinstruks for politiet gitt i medhold av § 29 gjelder for studenter ved Politihøgskolen så langt de passer. Tilsvarende gjelder denne lovs bestemmelser om edruelighet og taushetsplikt. Når politimyndighet er tildelt av stedlig politimester, kan politimesteren nekte studenten bierverv som åpenbart er uforenlig med utøvelsen av politimyndighet."

10. FORSLAG OM ENDRINGER I POLITILOVEN § 25 (POLITIOPPSYN VED ARRANGEMENT)

Politiloven § 25 regulerer politiets adgang til å pålegge arrangører helt eller delvis å dekke utgiftene til særlig politioppsyn. Av bestemmelsens overskrift synes å fremgå at den er avgrenset til å gjelde for "offentlige arrangementer". Begrepet "offentlige" kan virke noe begrensende, idet bestemmelsen ikke utelukkende tar sikte på arrangementer som er av offentlig karakter eller som finner sted på offentlig sted. Dette fremgår for så vidt også av bestemmelsen selv, der det innledningsvis fremgår at den gjelder ved "allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger ...".

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsens overskrift om "særlig politioppsyn ved offentlige arrangementer" endres til "særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer". Dette vil bringe overskriften mer i samsvar med ordlyden i bestemmelsen. Forslaget er kun en redaksjonell endring, og innebærer ingen realitetsendring. Arbeidsgruppen foreslår videre at det fremgår uttrykkelig av bestemmelsen at refusjon av utgifter til særskilt politioppsyn kun kan kreves for polititjeneste som geografisk og tidsmessig har tilknytning til det refusjonspliktige arrangementet.

Få høringsinstanser har uttalt seg særskilt om forslaget til endringer i politiloven § 25.

Etter departementets vurdering, er det naturlig at overskriften til § 25 endres i tråd med arbeidsgruppens forslag slik at den bringes i samsvar med bestemmelsens ordlyd.

Departementet foreslår at det fremgår uttrykkelig av bestemmelsen at refusjon av utgifter til særskilt politioppsyn kun kan kreves for polititjeneste som geografisk og tidsmessig har tilknytning til det refusjonspliktige arrangementet. Selv om dette fremgår nokså uttrykkelig av bestemmelsens forarbeider og er presisert i rundskriv både fra departementet og Politidirektoratet, kan det være hensiktsmessig at disse begrensningene fremgår direkte av bestemmelsen.

11. ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER

11.1 Politiloven § 9 Inngrep overfor berusede personer

Det er vanskelig å fastslå hvilke økonomiske konsekvenser lovforslaget vil få, men arbeidsgruppen antar, i likhet med Politiarrestprosjektet, at antall innbrakte som trenger legetilsyn, ikke vil være høyere enn 7 500 personer årlig. Etter arbeidsgruppens vurdering vil antallet trolig være noe lavere. Det må

derfor legges til grunn at merkostnadene vil kunne beløpe seg til nær 5 mill. kroner i året.

Arbeidsgruppen antar at forslaget også vil få økonomiske konsekvenser for politiet. Etter arbeidsgruppens vurdering vil de totale omkostningene ved forslaget trolig beløpe seg til 7 mill. kroner i året.

11.2 Konsekvenser av øvrige forslag om endringer

Arbeidsgruppen kan ikke se at øvrige av de foreslåtte endringer vil medføre noen administrative eller økonomiske konsekvenser.

12. TILRÅDING FRA KOMITEEN

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.)

I

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endringer:

§ 9 nytt fjerde, femte, sjette ledd og syvende ledd skal lyde:

Dersom den innbrakte på grunn av beruselsen er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg, skal politiet straks vurdere umiddelbart å overføre vedkommende til sykehus, legevakt eller avrusingsstasjon. Dersom slik overføring ikke finner sted, skal vedkommende ha legetilsyn ved innsettelsen i arresten.

Dersom det er grunn til å tro at den innbrakte har hodeskade, indre skade eller betydelig kroppsskade, eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn anses nødvendig, skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell.

I påvente av overføring til sykehus mv. eller gjennomføring av lege- eller helsetilsyn etter fjerde eller femte ledd, skal den innbrakte ha skjerpet tilsyn av politiet.

Dersom den innbrakte ber om det, skal politiet formidle kontakt med lege eller annet helsepersonell.

Nåværende femte ledd blir nytt åttende ledd.

Nytt kapittel III A skal lyde:

*Kapittel III A. Politiets sikkerhetstjeneste.
Organisering og oppgaver*

§ 17a, § 17b og § 17c samles i nytt kapittel III A.

§ 18 skal lyde:

§ 18 Politipersonalet

Den som skal tilsettes i *politi- og lensmannsetaten, herunder i Politidirektoratet*, må ha plettfri vandel. Tilsatte med *alminnelig* politimyndighet må være norske statsborgere.

Departementet fastsetter krav for tilsetting i stillinger tillagt alminnelig politimyndighet.

§ 19 overskriften skal lyde:

§ 19 *Tilsetting mv.*

§ 19 annet til sjettede ledd skal lyde:

Assisterende politidirektører i Politidirektoratet besikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år og politimestere i politidistrikter utnevnes som embetsmenn på åremål for inntil 6 år. Etter utlysning kan en åremålstilsetting gjentas med ytterligere en periode på 6 år. Visepolitimestrene i politidistriktene utnevnes som embetsmenn.

Sjefene for politiets særorganer besikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år. Etter utlysning kan en åremålstilsetting gjentas med ytterligere en periode på 6 år. Sjefen for ØKOKRIM utnevnes likevel som embetsmann.

Den som besikkes som sjef for Politiets sikkerhetstjeneste, kan uten oppsigelsesfrist sies opp av Kongen og har i så fall krav på lønn i inntil 6 måneder. Dette lønnskravet faller bort i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn i annen statsstilling.

Kongen kan fastsette nærmere bestemmelser om varighet, fornyelse og opphør for åremål etter paragrafen her.

Departementet kan bestemme at tilsetting i andre stillinger i Politidirektoratet skal skje ved besikking og at andre stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste skal være åremålstillinger.

I § 20 slik den lyder etter endring ved lov 15. juni 2001 nr. 52 gjøres følgende endringer:

§ 20 *Politimyndighet, legitimasjon og grader*

§ 20 første og annet ledd skal lyde:

Direktøren for Politidirektoratet, embetsmenn og tjenestemenn med *politigrader* og *lensmenn* har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke andre ledere og tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelse om tildeling av politimyndighet til studenter ved *Politihøgskolen* og personell i politireserven. *Det samme gjelder for tildeling av politimyndighet til leder og tilsatte i spesialenheten for politisaker og påtalemyndigheten.*

§ 20 femte og sjettede ledd skal lyde:

Den som har politimyndighet, skal under utøvelse av myndigheten ha politilegitimasjon med seg. Begrensninger i politimyndigheten skal fremgå av legitimasjonen. Tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater, å oppgi navn *eller tjenestenummer* og grad eller stilling når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår. Den som ikke er i politiform, skal på forlangende fremvise politilegitimasjon såfremt han ikke er kjent av den som forlanger det.

Departementet bestemmer hvilke grader det skal være i politiet og kan gi nærmere regler om uniform og politilegitimasjon.

§ 24a oppheves.

Nytt kapittel IV A skal lyde:

Kapittel IV A. Politihøgskolen. Organisasjon, oppgaver, opptak, utvisning mv.

§ 24a *Organisasjon og oppgaver*

*Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjon for politiet. Politihøgskolen er underlagt Jus-
tisdepartementet og har et styre som øverste organ. Departementet oppnevner medlemmer til styret. Sjefen for Politihøgskolen har på styrets vegne det overordnede ansvar for og ledelse av høgskolens virksomhet. Departementet gir nærmere regler om styrets oppnevning, sammensetning og oppgaver, og om høgskolens oppgaver, organisering og virksomhet.*

§ 24b *Opptak*

Opptak av studenter til Politihøgskolens grunnutdanning foretas av en opptaknemnd oppnevnt av styret. Opptak forutsetter at søkeren har plettfri vandel, oppfyller fastsatte formelle krav og fremstår som skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Søkerne må fremlegge uttømmende politiattest. Det kan også innhentes opplysninger om henlagte straffesaker eller andre forhold som kan ha betydning for søkerens skikkethet. Departementet gir nærmere regler om opptaknemndas sammensetning, saksbehandling, spesielle opptakskrav, opptaksprøve og nærmere kriterier for opptak og rangering av søkere.

Opptak til videreutdanning og høyere grads studier foretas av Politihøgskolen. Departementet gir nærmere regler om saksbehandling og opptakskrav, herunder dokumentasjon av kompetanse.

Vedtak om avslag på søknad om opptak kan påklages til Politihøgskolens styre eller til en klagenemnd oppnevnt av styret. Klagen behandles etter reglene i forvaltningsloven. Tildeling av studiested er ikke gjenstand for klage.

§ 24c Utvisning, bortvisning og utestengning

Gjennom studiet skal Politihøgskolen vurdere om den enkelte student i grunnutdanningen er skikket for tjeneste i politiet. Styret oppnevner en egen skikkethetsnemnd og kan etter innstilling fra denne nemnda vedta å utvise en student som er funnet uskikket. I særlig alvorlige tilfelle kan sjefen for Politihøgskolen treffe vedtak om midlertidig utvisning. Slikt midlertidig vedtak skal uten unødig opphold forelegges for styret. Etter særlig vurdering kan styret gi en student som er vurdert som uskikket, anledning til å fullføre siste studieår. Departementet gir nærmere regler om skikkethetsnemndas sammensetning og saksbehandling, og om skikkethetsvurderingen.

Studenter i videreutdanning eller i høyere grads studier, som tross skriftlig advarsel fra styret igjen opptrer grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, kan etter vedtak av styret bortvises fra studiet for inntil ett år. En student kan etter vedtak av styret utestenges for inntil tre år ved grov klanderverdig adferd som skaper fare for liv eller helse for personer som studenten kommer i kontakt med i undervisningen, eller ved grove brudd på taushetsplikt.

Studenter som gjør seg skyldig i fusk eller forsøk på fusk, kan utvises eller bortvises for inntil ett år.

Studentene plikter å avlegge dopingprøve etter nærmere regler gitt av departementet. Bruk av ulovlige dopingmidler eller nektelse av å medvirke til dopingkontroll kan føre til utvisning eller utestegning for inntil tre år.

Vedtak om utvisning, bortvisning eller utestegning kan påklages til departementet etter reglene i forvaltningsloven. Studenten har rett til å la seg bistå

av advokat eller annen medhjelper fra skikkethets sak eller sak om bortvisning eller utestegning er reist, eventuelt etter at advarsel etter annet ledd er gitt.

§ 24d Alminnelige tjenesteregler, edruelighet, bierverv og taushetsplikt

Bestemmelsene i alminnelig tjenesteinstruks for politiet gitt i medhold av § 29 gjelder for studenter ved Politihøgskolen så langt de passer. Tilsvarende gjelder denne lovs bestemmelser om edruelighet og taushetsplikt. Når politimyndighet er tildelt av stedlig politimester, kan politimesteren nekte studenten bierverv som åpenbart er uforenlig med utøvelsen av politimyndighet.

§ 25 skal lyde:

§ 25 Særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer

Når det av ordensmessige grunner er påkrevd med særlig polititilsyn ved allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger, for eksempel offentlig dans, fester, konserter, festivaler, forestillinger, idrettsstevner og lignende, kan arrangøren pålegges helt eller delvis å dekke utgiftene til dette oppsynet. Det kan kun kreves dekning for utgifter til særskilt politioppsyn som utføres i umiddelbar tilknytning til arrangementet og som tidsmessig står i direkte forbindelse med avviklingen av arrangementet.

II

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 1. juni 2004

Trond Helleland

leder

Gunn Karin Gjul

ordfører